

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

Rondleiding op de begraafplaats St Laurentius tijdens de Regio-bijeenkomst in Rotterdam

Colofon

Jaarverslag 2016

© Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

Scheeperslaan 9

3707 XN Zeist

T 088 730 5444

E lob@begraafplaats.nl

W www.begraafplaats.nl

Inhoudsopgave

1 algemeen

2

- 1.1 leden
- 1.2 bestuur
- 1.3 bedrijfsbureau
- 1.4. Afscheid Jo Beltman
- 1.5 nieuwe consulent

3
3
4
4
4

2 kennis, advies en informatie

5

- 2.1 digitale vraagbaak
- 2.2 algemene ledenvergaderingen
- 2.3 regionale ledenbijeenkomsten
- 2.4 kwaliteitszorg
- 2.5 week van de begraafplaats
- 2.6 LOB - studiemiddag
- 2.7 vakblad
- 2.8 website
- 2.9 beleidsplan 2017-2022
- 2.10 overige publicaties, pers en media
- 2.11 grafkostenonderzoek nieuwe stijl

5
5
5
7
7
7
7
8
8
9
9

3 belangenbehartiging en vertegenwoordiging 10

- 3.1 ombudsman
- 3.2 natuurbegraafplaatsen
- 3.3 tot slot

10
10
10

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

1. algemeen

In het verslagjaar 2016 was de LOB op vele fronten actief. Hieronder een greep uit de belangrijkste activiteiten.

- De **Week van de Begraafplaats**, een initiatief van de Association of Significant Cemeteries in Europe (www.significantcemeteries.org), werd voor de derde keer georganiseerd in samenwerking met Vereniging De Terebinth en de Branche Vereniging Ondernemers Begraafplaatsbeheer (BVOB). Het thema was **Verborgene tuinen van Nederland**. Er deden 84 begraafplaatsen mee die tezamen 241 activiteiten organiseerden. In totaal bezochten ca. 6200 bezoekers de activiteiten.
- **Uitvaart Vakbeurs 2016**
De LOB had een stand op de Uitvaart Vakbeurs 2016 die van 28 t/m 30 september werd gehouden in de Evenementenhal in Gorinchem. De professioneel ingerichte stand trok veel bezoekers en werd bemand door de medewerkers van het Bedrijfsbureau en bestuursleden.
- **Kwaliteitszorg**
Ook 2016 stond in het teken van de kwaliteitszorg. In 2015 vond de eerste toetsing (1.0) plaats. In 2016 werden de voorbereidingen getroffen voor een verbeterde, verder afgewogen toetsing 2.0.
- **Werken met vrijwilligers** was het thema van de tweede studiedag die de LOB in samenwerking met Movisie op 9 november organiseerde. Zestig geïnteresseerden bezochten deze informatieve middag.

■ Vernieuwing website

Het Bedrijfsbureau heeft in 2016 hard gewerkt aan de bouw van een nieuwe website. Met de nieuwe website wil de LOB voorlichting geven aan de consument over begraven. Daarnaast heeft de website een beschermd deel waar LOB-leden middels een wachtwoord het LOB-nieuws, de Vraag & Antwoord-rubriek, agenda, dossiers etc. kunnen raadplegen.

De LOB-stand op de Uitvaart Vakbeurs

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

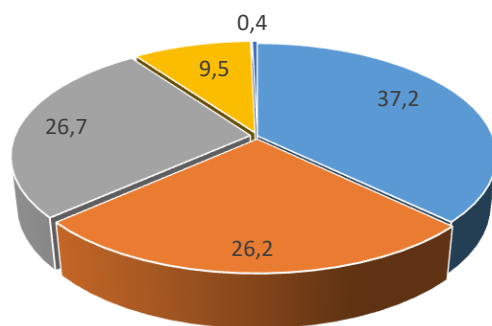
jaarverslag 2016

1.1 leden

Op 1 januari 2016 telde de LOB 596 leden. Aan het einde van het verslagjaar waren er 588 leden. Er kwamen 17 opzeggingen binnen, waarvan 10 door fusies van R.K.-parochies en gemeenten. Bij drie fusies bleef het lidmaatschap gehandhaafd. Er meldden zich 6 nieuwe leden aan. Bezuinigingen werden veelal als reden voor het beëindigen van het lidmaatschap aangevoerd.

Ongeveer 80% van alle begravingen in Nederland vindt plaats op een begraafplaats van een van de LOB-leden.

Verdeling begraafplaatsen naar eigendom

■ gemeentelijk ■ rooms katholiek ■ protestants ■ particulier/bedrijf ■ joods

De verdeling van leden naar gemeentelijke en bijzondere begraafplaatsen is als volgt:

- 219 gemeentelijke (37,2%)
- 369 bijzondere (62,8%)

De bijzondere begraafplaatsen kunnen worden verdeeld in:

- 154 rooms katholieke (26,2%)
- 157 protestantse (26,7%)
- 56 particuliere (9,5%)
- 2 joodse (0,4%)

1.2 bestuur

In het Dagelijks Bestuur traden geen bestuurswisselingen op. De heer Henry Keizer was aftredend en herkiesbaar als voorzitter. Op de Algemene Ledenvergadering van 22 november stemden de leden voor de herbenoeming van de voorzitter.

In het Algemeen Bestuur vonden onderstaande wijzigingen plaats. Tijdens de Algemene Ledenvergadering van 19 april bevestigden de leden de herbenoeming van de heer Frank Hamers door de Bisschoppen Conferentie Nederland.

Op de Algemene Ledenvergadering van 22 november vond naast de herbenoeming van de voorzitter ook de benoeming van een nieuw lid van het Algemeen Bestuur plaats.

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

In het Algemeen Bestuur trad het bestuurslid de heer Leo van Eijk af. Hij was gedurende acht jaar bestuurslid en niet herkiesbaar. De heer Keizer dankte de heer Van Eijk voor zijn grote inzet bij onder andere examens, het samenstellen van handleidingen en het zitting nemen in diverse commissies.

Tot zijn opvolger werd met algemene stemmen gekozen de heer Tonnie Homan, beheerder/beleidsmedewerker begraafplaatsen gemeente Almelo.

naam	functie	sinds	einde termijn
Henry J.M.H.J. Keizer	voorzitter	2012	2020
Anja Vink	secretaris	2014	2018
Jeroen S. van den Broek	penningmeester	2014	2018
Leo van Eijk	bestuurslid	2008	2016
Roel P.J.M. Stapper	bestuurslid	2014	2018
Mieke Verkuil	bestuurslid	2015	2019
Tonnie Homan	bestuurslid	2016	2020
Jacques la Croix	bestuurslid	2005	2017
Frank L.G. Hamers	bestuurslid	2012	2020

Rooster van aan- en aftreden bestuursleden

Zowel het Dagelijks als het Algemeen Bestuur vergaderden gedurende het verslagjaar vier keer. Tussentijds werd door het Dagelijks Bestuur acht keer telefonisch vergaderd met de medewerkers van het bedrijfsbureau.

Antropia Cultuur- en Congrescentrum in Driebergen is sinds 2014 de vaste vergaderlocatie.

1.3 bedrijfsbureau

De samenstelling van het bedrijfsbureau was gedurende het verslagjaar als volgt:

naam	functie	Aantal uren/week
Carolien Kerlen	organisatie-assistent	24
Wim van Midwoud	consulent	28
Bartho Hendriksen	consulent	8

1.4 afscheid Jo Beltman

Jo Beltman werkte vanaf 2009 bij de LOB en heeft zich onder andere beziggehouden met de vraag- en antwoordsrubriek, het opzetten van regiobijeenkomsten en zijn bijdrage geleverd aan het opstellen van handboeken. Het meest aan zijn hart lag wel 'kwaliteitsbevordering'. Dat is een lastig onderwerp en het bestuur heeft veel respect en bewondering hoe de heer Beltman de enquêtevragen heeft vormgegeven. Daarnaast was hij ook een

gezellige en leuke collega. Het bestuur is hem dankbaar voor zijn werk en inzet.

1.5. nieuwe consulent

Sinds 15 februari is Bartho Hendriksen (1953) benoemd tot consulent. Hij heeft een journalistieke achtergrond en heeft veel geschreven over begraafplaatsen o.a. in *Terebinth*, tijdschrift voor funerair erfgoed. Van 2012 tot 2016 was hij voorzitter van de Vereniging De Terebinth.

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

2. kennis, advies en informatie

2.1 digitale vraagbaak

In het verslagjaar zijn er in de digitale vraagbaak ongeveer 224 vragen gesteld aan het bedrijfsbureau. Behalve leden stelden ook consumenten vragen aan de LOB-vraagbaak. Relevante vragen en antwoorden werden ingevoerd in de database die leden kunnen raadplegen op de LOB-website. Het overgrote deel van de vragen had een technisch karakter gevolgd door vragen over juridische zaken.

2.2 algemene ledenvergaderingen

Er werden in 2016 twee Algemene Ledenvergaderingen gehouden. De gemiddelde opkomst per bijeenkomst bedroeg zestig leden.

Tijdens de **voorjaarsvergadering in april** stonden de Week van de Begraafplaats 2016, het Jaarverslag 2015, de Jaarrekening 2015, de Bestuurssamenstelling en het afscheid van Jo Beltman op de agenda. De presentaties 'Hoe beheren wij het groen in deze gifloze tijd?' werden verzorgd door mevrouw Anet Scholma van Bureau Mien Ruys en Michiel van de Bunt van Van der Tol, tuinarchitecten en hoveniers.

In de **najaarsvergadering in november** werd aandacht besteed aan de evaluaties van de Week van de Begraafplaats 2016, de LOB-Studiemiddag 'Werken met vrijwilligers', het Beleidsplan 2017-2022, de Financiën en de Bestuurssamenstelling. De presentatie werd verzorgd door de heer Hans Bleijerveld, schrijver van het boek 'Protocol & Etiquette rondom de uitvaart.'

Aan de hand van afbeeldingen en voorbeelden vertelde Hans Bleijerveld over het nut van protocollen en etiquette.

2.3 regionale bijeenkomsten

De regionale bijeenkomsten zijn en blijven een belangrijk platform voor onderlinge contacten en uitwisseling van kennis en informatie zowel voor beheerders en bestuurders als voor de medewerkers van het Bedrijfsbureau. Ook in 2016 werden deze bijeenkomsten drukbezocht.

Er waren vier regionale bijeenkomsten georganiseerd, achtereenvolgens in Amersfoort, Drachten, 's-Hertogenbosch en Rotterdam.

Naast verenigingsnieuws en de mogelijkheid om vragen te stellen aan de LOB consulent plaatsten de consultants het onderwerp Kwaliteit op begraafplaatsen tijdens elke bijeenkomst op de agenda.

■ Amersfoort

Op donderdag 24 maart ontving Harry Bosman, coördinator Beheer en Onderhoud Crematorium en Begraafplaatsen Amersfoort, ruim veertig belangstellenden op begraafplaats Rustoord in Amersfoort. In zijn welkomstwoord sprak directeur Wilco Plaggenborg over recente vernieuwingen in het crematorium en op de begraafplaats. Na de verzorgde lunch volgde in twee rondes een rondleiding over de begraafplaats en een bezoek aan het crematorium waarbij de nieuwe rouwkamers en de ovenruimte werden bezocht. De dag werd afgesloten met een informele bijeenkomst.

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

■ Drachten

Op donderdag 16 juni heette gastheer Anton van der Wall, begraafplaatsbeheerder van de gemeente Smallingerland, ruim vijftig belangstellenden welkom in de aula van het crematorium en uitvaartcentrum Wâldhûf in Drachten. Wethouder Jos van der Horst ging in zijn welkomstwoord in op de financiële spagaat waarin de gemeente verkeert met aan de ene kant het hooghouden van onderhoud en service en aan de andere kant kostendekkend werken. Annsluitend hield Wim van Oort een presentatie over het onderschatte belang van promotie van begraafplaatsen. Na de lunch volgde een rondleiding over de (oude) begraafplaats De Slingerhof. Zoals gebruikelijk werd de dag afgesloten met een informele bijeenkomst.

■ 's-Hertogenbosch

De derde regiodag werd gehouden op de begraafplaats Orthen in Den Bosch op 13 oktober. Jean Stevens, voorzitter van de Stichting Solamen, hield in zijn welkomstwoord een uiteenzetting over historie, huidige structuur en werkwijze van deze bijzondere begraafplaats. Het bestuur heeft in 2008 een structuurvisie van het gehele terrein laten opstellen door een gerenommeerd landschapsarchitectenbureau. Uitgaand van deze visie wordt een planning van te restaureren en opnieuw in te richten grafvelden gefaseerd gerealiseerd. Het middagprogramma bestond uit een rondleiding over de begraafplaats waarbij het asbestemmingsgebied, de strooiweide en het ossuarium indruk maakten door hun vormgeving en natuurlijke inpassing in deze historische begraafplaats. Een

gedenkpark waar onze gastheer en beheerder Toine Schalken trots op mag zijn.

Regiodag op Orthen in 's-Hertogenbosch

■ Rotterdam

Op donderdag 17 november organiseerde begraafplaats en crematorium St. Laurentius in Rotterdam de vierde regionale bijeenkomst. Ruim dertig LOB-leden werden door directeur Theo van Werkhoven in de aula welkom geheten. Hij schetste kort het ontstaan van de begraafplaats en de recente ontwikkelingen waaronder de opening van het crematorium in 2013. Een medewerker van het architectenbureau Mecanoo hield een inspirerend verhaal over de voorgeschiedenis en het bijzondere ontwerp van de kapel die in 2001 in gebruik werd genomen. Na de lunch gaf de rondleiding een goed beeld van deze 'knusse' begraafplaats gelegen in het hart van Crooswijk.

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

2.4 kwaliteitszorg

Kwaliteitszorg is uitgeroepen tot speerpunt van het beleid met als doel om de kwaliteit van begraafplaatsen te normeren, te peilen en vervolgens waar nodig te verbeteren. Tijdens vergaderingen, regiobijeenkomsten en via het vakblad is in het verslagjaar uitgebreid aandacht besteed aan dit beleidspunt. Aandachtspunten bij de evaluatie van de Kwaliteitstoets 1.0 waren een betere toetsing en een hogere respons. Bij de uitvoering van de Kwaliteitstoets 2.0 worden deze aandachtspunten meegenomen.

2.5 Week van de Begraafplaats

BOVO

A.S.C.E

In dit verslagjaar werd in Nederland voor de derde keer de Week van de Begraafplaats georganiseerd met als thema Verborgene tuinen van Nederland. De Week is een initiatief van de Association of Significant Cemeteries in Europe (ASCE), die deze activiteit in 2016 al voor de

veertiende keer faciliteerde. De Week is een goede manier om de begraafplaats op een positieve manier in het daglicht te zetten.

In 2016 deden 84 begraafplaatsen mee die tezamen 241 activiteiten organiseerden. Er kwamen totaal ca. 6200 mensen op af. Het aantal bezoekers per begraafplaats varieerde van enkele tot honderden. Veel begraafplaatsen organiseerden een activiteit rond het thema (rondleiding met natuurgids, vleermuizen excursie, lezing).

De landelijke radio besteedde in twee uitzendingen aandacht aan de Week van de Begraafplaats. De meeste publicaties verschenen in regionale dagbladen en plaatselijke (huis-aan-huis) bladen.

Na afloop van de Week werd een evaluatieformulier verstuurd naar de begraafplaatsen die hebben deelgenomen aan de Week. In totaal hebben 46 deelnemers (58%) de enquête ingevuld. De opvallendste resultaten van de enquête zijn gepubliceerd in De Begraafplaats 2016-4.

2.6 LOB-studiemiddag

Op 9 november organiseerde de LOB een studiemiddag met het thema 'werken met vrijwilligers'. Met zestig deelnemers was de middag uitverkocht. Na afloop ging een enquête naar de deelnemers en uit de uitslag bleek dat men enthousiast was over de inhoud van de middag en dat er veel nieuwe zaken aan de orde zijn gekomen waarmee beheerders aan de slag kunnen. Bij de vraag over 'suggesties van thema's voor een nieuwe studiemiddag' werd genoemd: natuurbegraafplaatsen, promotie, beheer en beleid. De organisatie van de studiemiddag was kostendekkend.

2.7 vakblad

Het vakblad **De Begraafplaats** is tezamen met de website het belangrijkste medium van de LOB. Het blad wordt uitgegeven door de LOB, maar heeft een onafhankelijke redactie. Actuele ontwikkelingen, achtergrondinformatie, interviews en juridische zaken bepalen een belangrijk deel van de inhoud. In de *LOB-nieuwspagina's* wordt aandacht besteed aan de zaken waarmee

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

bestuur en bedrijfsbureau bezig zijn. Zo wordt voor de leden inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen de LOB actief is.

De redactie van *De Begraafplaats* bestaat uit: Anja Krabben (hoofredacteur), Pauline Prior, Anja Vink en Wim van Midwoud.

De totale advertentie-inkomsten in 2016 waren iets lager dan in 2015. Het *themanummer Bomen* (2016-6) leverde extra advertentie-inkomsten op.

Nast vier reguliere nummers verschenen er in 2016 ook twee themanummers: Het juninummer was gewijd aan het *Slijk der aarde* (verdienen aan de dood) en het decembernummer aan *Bomen*.

Nadat het vakblad vele jaren kostendekkend was, lukte dit in de afgelopen jaren niet meer. Vanaf 2015 is weer een niveau bereikt waarin de advertentie-inkomsten min of meer stabiliseren. Een verlaging van de productiekosten van het vakblad leverde, medio

2016, een besparing van 14.000 euro.

Behalve naar de leden van de LOB wordt het blad ook verstuurd naar 317 abonnees. In 2016 meldden zich tien nieuwe abonnees en zegden zes abonnees hun abonnement op. De oplage bedraagt 1850 exemplaren.

2.8 website

De nieuwe website van de LOB (www.begraafplaats.nl) krijgt een eigentijdse uitstraling. De site richt zich op de consument die meer informatie wil over begraven in het algemeen en begraafplaatsen in het bijzonder. Op een kaart van Nederland zullen alle bij de LOB aangesloten begraafplaatsen zichtbaar zijn. Elke beheerder kan een eigen pagina inrichten met informatie over zijn begraafplaats(en). Daarnaast is er informatie over soorten graven, grafrecht, asbestemming, begraven vroeger en nu, LOB en andere onderwerpen te vinden.

De website heeft ook een afgeschermd deel waar LOB-leden middels een wachtwoord het LOB-nieuws, de Vraag & Antwoord-rubriek, agenda, dossiers etc. kunnen raadplegen.

De lancering van de nieuwe site staat gepland voor begin januari 2017.

2.9 beleidsplan 2017-2022

Eens in de vijf jaar stelt de LOB een nieuw beleidsplan op. Op dit moment werkt de LOB met het *Beleidsplan 2* dat loopt van 2012 tot 2017.

De eerste brainstormbijeenkomst voor het volgende *Beleidsplan 3* (2017-2022) werd op 1 november gehouden. Het LOB-bestuur en het Bedrijfsbureau hebben gesproken over trends en ontwikkelingen in de branche en de vraag of de LOB daar wel of niet op in moet spelen. In ieder geval is nu al duidelijk dat het onderwerp 'kwaliteit' opnieuw gaat terugkomen en we richten ons nog meer op de consument. De nieuwe website is daar al een voorbeeld van.

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

2.10 overige publicaties, pers en media

In 2016 stond de LOB diverse media te woord over actuele onderwerpen en nieuwsitems op het gebied van begraafplaatsen. In veel gevallen wordt de LOB als brancheorganisatie gevraagd hierop commentaar te leveren. Zo stond de LOB journalisten te woord over de Pokémonjagers op begraafplaatsen, over het dalend aantal begrafenissen (NRC-Handelsblad) en over begraven in de eigen tuin.

2.11 grafkostenonderzoek nieuwe stijl

In 2013 heeft de LOB besloten niet langer een eigen grafkostenonderzoek uit te voeren. Met ingang van 2017 kunnen leden via de vernieuwde website hun begraafplaats(en) met de bijbehorende faciliteiten en soorten en typen graven online plaatsen inclusief de vanaf-prijzen van de diverse grafsoorten. Het Bedrijfsbureau kan 'achter de schermen' opnieuw analyses uitvoeren en daardoor belangrijke informatie inwinnen voor de LOB zelf als naar buiten toe.

In 2016 zijn 68 exemplaren van de onderstaande **LOB-publicaties** verkocht:

- Grafadministratie
- Opgraven en Ruimen
- Kostendekkend begraven
- Islamitisch begraven
- Begraven en Begraafplaatsen
- Arbo handleiding
- De Begraafplaats als cultuurbezit

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

jaarverslag 2016

3. belangenbehartiging en vertegenwoordiging

Niet alleen via media en pers profileerde de LOB zich. Ook werd contact onderhouden met andere branche- en belangenorganisaties, zoals de Landelijke Vereniging van Crematoria (LVC), de Branche Vereniging Ondernemers Begraafplaatsen (BVOB), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Stichting Terebinth, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en IPC Groene Ruimte.

3.1 ombudsman

De LOB is participant in de *Stichting Klachteninstituut Uitvaartwezen* (SKU, www.ombudsmanuitvaartwezen.nl). Deze onafhankelijke stichting behandelt klachten van consumenten over een uitvaart en doet daarover bindende uitspraken. Mevrouw mr. M.E.T. Schellekens bekleedt sinds 1 januari 2015 de functie van Ombudsman Uitvaartwezen.

In 2016 heeft de SKU tien klachten behandeld waarvan geen enkele klacht over begraafplaatsen die aangesloten zijn bij de LOB.

3.2 natuurbegraafplaatsen

De ontwikkeling van natuurbegraafplaatsen gaat snel. Veelal vinden deze initiatieven plaats op landgoederen en/of in bospercelen, maar er worden ook begraafplaatsen aangelegd in een nieuw te ontwikkelen natuurgebied. Soms is er sprake van een echte natuurbegraafplaats. In vele gevallen gaat het om een (deel van een) begraafplaats die op een natuurlijke wijze is ingericht en/of wordt beheerd.

Vier natuurbegraafplaatsen hebben zich verenigd in de Branchevereniging Natuurbegraafplaatsen Nederland (Brana, www.brana.nu). Een van de zeven toetredingscriteria is dat de natuurbegraafplaats aangesloten is bij de LOB.

Eind 2016 telde Nederland zestien natuurbegraafplaatsen. Daarnaast zijn er talrijke initiatieven genomen door onder andere Natuurmonumenten en landgoedeigenaren voor de aanleg van een natuurbegraafplaats.

3.3 tot slot

- Kwaliteitsbevordering levert een belangrijke bijdrage aan de professionalisering van begraafplaatsen en de LOB. In de komende periode zal kwaliteitstoets 2.0 onder de leden worden uitgezet. Ook wordt er gekeken of er andere mogelijkheden zijn om de kwaliteit van de begraafplaatsen te verbeteren.
- Goede voorlichting naar de consument over begraven in het algemeen en begraafplaatsen in het bijzonder is van groot belang. De nieuwe website speelt hierbij een belangrijke rol. Beheerders kunnen door het invullen van hun eigen pagina hun begraafplaats(en) en faciliteiten zichtbaar maken voor een groot publiek.
- Het komend jaar zal een ledenwerfactie worden gehouden onder beheerders van gemeentelijke en bijzondere begraafplaatsen. Doel is om de positie van de LOB binnen de branche te versterken.